

مجتمع آموزش عالی فقه (حجتیه)

مدرسه عالی فقه تخصصی

پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته فقه و حقوق قضایی

عنوان

مقاومت در برابر مأمور دولتی حین انجام وظیفه

از دیدگاه فقه اهل بیت (علیهم السلام)، فقه حنفی و حقوق افغانستان

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین محمد علی انصاری شوشتری

استاد مشاور

حجت الاسلام والمسلمین مشتاق حسین حکیمی

دانش پژوه

شمس الدین انصاری

کد: ۱۱۵۰۰۶

سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷

روزگار

سپاس فراوان از

استاد محترم راهبنا جناب حجت الاسلام والمسلمین محمد علی انصاری شوشتری

استاد محترم مشاور جناب حجت الاسلام والمسلمین مساق حسین حکیمی

استاد محترم داور جناب آقای دکتر یحیی میر علی

قدر شناسی و تشکر از همه کسانی که به هر نحوی بنده را در تدوین این پایان نامه یاری رسانند.

تقدیم و اهداء

به کل سربد عالم، هستی امام زمان (عج)

و آن دسته از مأمورین دولتی کشورم که خالصانه برای ایجاد امنیت و دفاع از شهروندان شان،

جان خود را از دست داده اند؛ و پیش کش به آن عده از شهروندان و ظنم که مطلوبانه در

حوادث پیش از سه دهه، جنگ، ویرانی، ظلم و عدم رعایت قانون، قربانی شدند.

چکیده

یکی از وظایف دولت حفظ نظامات جامعه است، که مأموران دولت مسئولیت اجرای آن را به عهده دارند، براین اساس از طرفی باید زمینه اجرای مقررات برای مأمور فراهم باشد؛ و از طرفی ممکن است اطاعت از مأموران دولتی در مواردی باعث ظلم و گاهی مخالفتی با قانون شود. لذا در این پایان نامه، حکم مقاومت در برابر مأمورین دولتی حین انجام وظیفه از دیدگاه فقه اهلبیت، فقه حنفی و حقوق افغانستان مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ مقاومت در اینجا عبارت است از حمله یا ایستادگی که با نوعی عملیات فیزیکی نسبت به مأمورین دولت که در حال انجام وظیفه هستند، صورت می‌گیرد، بنابراین مقاومت در این مسأله، شامل ترک فعل یا مخالفت گفتاری نمی‌شود. پیشینه این موضوع به تشکیل حکومت الهی و انبیای عظام بر می‌گردد که با متمرّدین و گردن کشان مواجه بوده‌اند؛ از دیدگاه فقه اسلامی مقاومت و شورش علیه حکومت، به طور مطلق ممنوع نیست؛ براین اساس مقاومت در برابر مأمور دولت اسلامی در محدوده اختیارات قانونی وی از دیدگاه فقه اهلبیت (ع) و فقه حنفی جرم محسوب می‌شود؛ و از دیدگاه حقوق افغانستان نیز وقتی جرم است که مأمور در محدوده اختیارات قانونی خود و با حسن نیت عمل نماید. بنابراین جرم مذکور دارای آثار کیفری و مدنی می‌باشد. اما مقاومت در برابر مأمور دولت غیر اسلامی ذاتاً اشکال ندارد، ولی گاهی به خاطر حفظ مصلحت بالاتری جایز نیست و گاهی با وجود شرایط از باب دفاع مشروع و امر به معروف و نهی از منکر واجب می‌شود؛ مقاومت در خارج از محدوده اختیارات قانونی مأمور از دیدگاه فقه اسلامی اعم از فقه اهلبیت و حنفی و حقوق افغانستان اشکال ندارد.

واژگان کلیدی: مقاومت، مأمور، دولت، دفاع مشروع و وظیفه

فهرست مطالب

مقدمه

۲	بیان مسأله
۳	سؤالات تحقیق
۳	فرضیه‌های تحقیق
۴	سابقه و ضرورت انجام تحقیق
۴	هدف تحقیق
۴	روش تحقیق و ابزار گیردآوری اطلاعات

فصل اول: مفاهیم و کلیات

۷	مبحث اول: مفاهیم
۷	گفتار اول: مقاومت
۷	الف) مقاومت در لغت
۸	ب) مقاومت در اصطلاح حقوقی
۹	گفتار دوم: دولت
۹	الف) دولت در لغت
۱۰	ب) دولت در اصطلاح حقوق
۱۲	ج) ویژگیهای دولت
۱۳	گفتار سوم: وظیفه
۱۳	الف) وظیفه در لغت
۱۳	ب) وظیفه در اصطلاح حقوق
۱۴	گفتار چهارم: مأمور دولت
۱۴	الف) مأمور در لغت
۱۴	ب) مأمور در اصطلاح حقوق
۱۶	گفتار پنجم: دفاع مشروع

- الف) دفاع مشروع در لغت ۱۶
- ۱- معنای لغوی دفاع ۱۷
- ۲- معنای لغوی مشروع ۱۷
- ب) دفاع مشروع در اصطلاح حقوق ۱۸
- مبحث دوم: کلیات ۲۱
- گفتار اول: عناصر و ارکان تشکیل دهنده جرم مقاومت در برابر مأمورین دولت ۲۱
- الف) مستند قانونی جرم مقاومت ۲۱
- ب) عمل خارجی جرم مقاومت ۲۵
- ج) عنصر معنوی جرم مقاومت ۲۶
- ۱- قصد و نیت ۲۶
- ۲- خطای جزایی (تقصیر) ۲۸
- گفتار دوم: شرایط اوضاع و احوال ارتکاب جرم مقاومت ۲۹
- الف) خصوصیت مرتکب ۲۹
- ب - خصوصیت مجنی علیه ۳۰
- ۱ - مأمور دولت بودن ۳۱
- ۲ - در حال انجام وظیفه بودن ۳۲
- ۳ - در حال انجام وظیفه مربوط به شخصی مرتکب ۳۳
- ج) خصوصیت جرم مقاومت ۳۴
- گفتار سوم: پیشینه جرم مقاومت در برابر مأمور دولت ۳۵
- الف) پیشینه فقهی جرم مقاومت ۳۵
- ب) پیشینه قانون گذاری جرم مقاومت ۳۸

فصل دوم: مقاومت در برابر مأمور دولت اسلامی

- مبحث اول: مقاومت از دیدگاه فقه ۴۱
- گفتار اول: مقاومت از دیدگاه فقه اهلیت ۴۱

- الف) ضرورت تشکیل حکومت اسلامی و دلایل آن از دیدگاه فقه اهلیت ۴۱
- ب) مقاومت در محدوده اختیارات قانونی مأمور ۴۲
- ۱ - حقوق مردم بر دولت ۴۲
- اول - نظارت بر کارگزاران ۴۲
- دوم - نظارت بر رفتار شهروندان ۴۳
- سوم - برخی از حقوق دیگر ۴۳
- ۲ - حق حکومت اسلامی بر مردم ۴۴
- ۳ - دلایل وجوب اطاعت از حکومت اسلامی ۴۵
- اول - دلیل عقلی ۴۵
- دوم - دلیل قرآنی ۴۶
- سوم - دلیل روایی ۴۸
- ج) مقاومت در خارج از محدوده اختیارات قانونی مأمور. معصوم (ع) مقاومت ۵۰
- ۱ - مقاومت در برابر مأمور حکومت معصوم (ع) ۵۰
- ۲ - مقاومت در برابر مأمور حکومت اسلامی غیر معصوم ۵۰
- اول - کلام فقها ۵۱
- دوم - دلایل عدم اطاعت از حاکم در معصیت ۵۳
- گفتار دوم: فقه حنفی ۵۷
- الف) مقاومت در محدوده اختیارات قانونی مأمور ۵۷
- ب) مقاومت در خارج از محدوده اختیارات قانونی مأمور ۵۸
- ۱ - سخنان فقها ۵۹
- ۲ - روایات ۶۱
- مبحث دوم: از دیدگاه حقوق افغانستان ۶۳
- گفتار اول: مقاومت در دایره اختیارات قانونی مأمور ۶۳
- الف) تحلیل ماده ۲۹۲ ۶۳
- ب) تحلیل ماده ۲۴ قانون جزای عسکری ۶۵

- ج) وجوه افتراق و اشتراک ماده ۲۹۲ قانون جزا و ۲۴ قانون عسکری..... ۶۶
- ۱ - وجه افتراق..... ۶۶
- ۲ - وجه اشتراک..... ۶۶
- گفتار دوم: مقاومت خارج از دایره اختیارات قانونی..... ۶۶
- الف) نظریه‌های حقوقی..... ۶۷
- ۱ - نظریه مقاومت مطلق..... ۶۷
- ۲ - نظریه اطاعت مطلق..... ۶۸
- ۳ - نظریه مختلط..... ۶۸
- ب) نظریه حقوق افغانستان..... ۶۹
- مبحث سوم: دفاع مشروع در برابر مأموران دولت..... ۷۳
- گفتار اول: اساس و مبنای دفاع مشروع..... ۷۳
- الف) نظریه دفاع، مبتنی بر اجبار روحی..... ۷۳
- ب) نظریه دفاع در مقام اعمال یک حق و یا انجام یک تکلیف..... ۷۴
- ج) اساس و مبنای دفاع مشروع از نظر فقه..... ۷۵
- گفتار دوم: موضوع تعرض در دفاع مشروع..... ۷۶
- الف) از نظر فقه..... ۷۶
- ب) از نظر قانون افغانستان..... ۷۷
- ۱ - دفاع از جان..... ۷۸
- ۲ - دفاع از ناموس..... ۷۸
- ۳ - دفاع از مال..... ۷۸
- ۴ - دفاع از جان، ناموس و مال دیگری..... ۷۹
- گفتار سوم: شرایط دفاع مشروع..... ۷۹
- الف) از دیدگاه فقه..... ۷۹
- ۱ - شروط خطر (تجاوز)..... ۷۹
- اول - غیر مشروع بودن خطر..... ۷۹

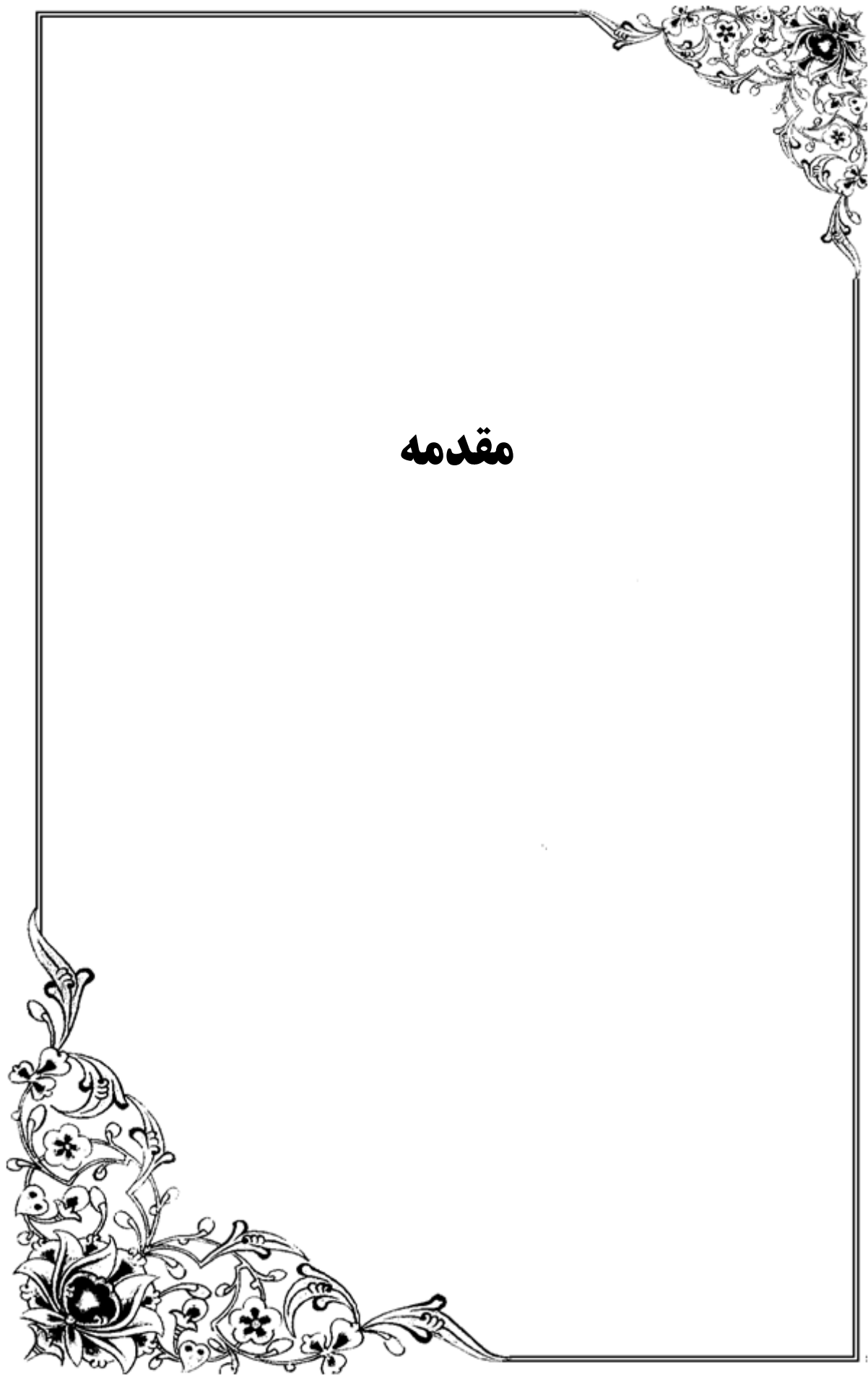
- دوم - حال بودن خطر ۸۰
- سوم - حقیقی بودن خطر ۸۰
- ۲- شروط عمل دفاعی ۸۰
- اول - ضرورت عمل دفاع ۸۱
- دوم - تناسب عمل دفاعی ۸۱
- ب) از دیدگاه حقوق افغانستان ۸۲
- مبحث چهارم: آثار جرم مقاومت علیه مأمور ۸۴
- گفتار اول - آثار کیفری جرم مقاومت ۸۴
- الف) از دیدگاه فقه ۸۴
- ب) از دیدگاه قانون افغانستان ۸۶
- گفتار دوم: کیفیات مشدده جرم مقاومت ۸۷
- الف) کیفیات عام تشدید مجازات ۸۷
- ۱ - تکرار جرم ۸۸
- ۲ - تعدد جرم ۸۸
- ۳ - احوال مشدده دیگر ۹۰
- ب - کیفیات خاص تشدید مجازات ۹۱
- گفتار سوم: آثار مدنی ۹۳
- الف) از دیدگاه فقه ۹۳
- ب) از دیدگاه حقوق افغانستان ۹۴

فصل سوم: مقاومت در برابر مأمور دولت غیر اسلامی

- مبحث اول: مقاومت از دیدگاه فقه ۹۸
- گفتار اول: مقاومت از دیدگاه فقه اهلیت ۹۸
- الف) مقاومت در محدوده اختیارات قانونی مأمور ۹۹
- ۱- مقاومت در شرایط اضطرار ۹۹

- ۲- مقاومت در شرایط غیر اضطرار ۱۰۴
- اول - عدم پذیرش ۱۰۴
- دوم - عدم همکاری ۱۰۶
- سوم - قیام و مبارزه ۱۰۸
- ب) مقاومت خارج از محدوده اختیارات مأمور ۱۱۰
- گفتار دوم: مقاومت از دیدگاه فقه حنفی ۱۱۳
- الف) مقاومت در محدوده اختیارات قانونی مأمور ۱۱۳
- ۱ - پذیرش حاکم جائز ۱۱۳
- ادله اطاعت از حاکم جائز و متغلب ۱۱۵
- اول - عمل صحابه و تابعین ۱۱۶
- دوم - اختلال نظام ۱۱۶
- سوم - روایاتی که در این باب نقل شده ۱۱۶
- ۲ - عدم پذیرش و اطاعت از حاکم جور ۱۱۹
- ۳ - نظر مختار ۱۲۱
- ب) مقاومت خارج از محدوده اختیارات مأمور ۱۲۴
- مبحث دوم: مقاومت از دیدگاه حقوق افغانستان ۱۲۷
- جمع بندی و نتیجه گیری نهایی ۱۳۱
- فهرست منابع ۱۳۵
- الف) منابع عربی ۱۳۵
- ب - منابع فارسی ۱۳۹

مقدمه

بیان مسأله

اساسی ترین رکن بقای یک جامعه نظم است و جرم واکنشی علیه آن به حساب می آید؛ امروزه مطالعات و کنجکاویهای تاریخی و جامعه شناسی نشان می دهد، در اجتماعات بشری همیشه قانون و مقررات وجود داشته و یک فرد یا دسته ای وضع و اجرای آن را عهده دار بوده است. اجرای مقررات و حفظ نظامات به ناچار توأم با تسلط بر مردم و به عبارت دیگر حکومت بر آنان بوده است. بنابراین دولت مسؤل حفظ نظامات جامعه و مأموران دولت مسولیت اجرای آن را به عهده دارند، براین اساس همانطور که مردم و دولت از مأموران توقع دارند که در انجام دادن وظایف خود، جانب امانت و صداقت و وظیفه شناسی را رعایت کنند، باید به آنان نیز این اطمینان داده شود که به هنگام ایفای وظیفه، بدون دغدغه خاطر، مصون از هرگونه تعرض و تجاوز خواهند بود و متعرضان به آنها در حین انجام وظیفه مجازات خواهند شد.

لذا از طرفی باید زمینه اجرای مقررات برای مأمور فراهم باشد و چنانچه مأمور دولت نتواند و ظایفی که بر عهده ی اوست انجام دهد این مهم تحقق نخواهد یافت و به همین خاطر هر گونه مخالفت و مقاومت در برابر مأموران دولتی باید به عنوان جرم تلقی شود تا زمینه اجرای مقررات دولتی فراهم گردد. و از طرفی ممکن است اطاعت از مأموران دولتی در مواردی باعث ظلم و گاهی مخالفتی با قانون شود؛ و لذا بحث در موضوع مذکور ضروری به نظر می رسد؛ تا جای که بنده به حد توان جستجو نمودم، در فقه و حقوق افغانستان به طور کامل و منسجم، بحثی در این موضوع صورت نگرفته است، اگر چه از لا بلای مباحث فقهی می توان حکم آن را بدست آورد؛ و هم چنین در قانون جزای جمهوری اسلامی افغانستان در ماده ۶۳ و ۲۸۲ در مورد مقاومت در برابر مأموران دولتی اشاره شده است،

بنابراین ضرورت این موضوع و مخصوصاً شرایط موجود در جمهوری اسلامی افغانستان که بیش از سه دهه، جنگ، ویرانی، ظلم نسبت به زیر دستان و عدم رعایت قانون را پشت سر گذاشته است، و تاکنون به ثبات کامل نرسیده به همین دلیل در ابعاد مختلف با مشکلات متعدد و چند وجهی مواجه است که یکی از آن نبود اطلاعات کافی شهروندان با قوانین نافذ این کشور به شمار می رود؛ اقتضا می کند، تحقیق مناسب در مورد مقاومت و مخالفت در برابر مأموران دولتی و

مجازات متخلف انجام شود؛ اکنون مسأله‌ای که در این رساله در صدد بیان آن هستیم این است که مقاومت در برابر مأموران دولتی از دیدگاه فقه اهل بیت، فقه حنفی و حقوق افغانستان چه حکمی دارد. آیا مطلق مقاومت، جرم محسوب می‌شود یا خیر، نسبت به تغییر حالات مأمور، حکم نیز متفاوت می‌شود؟

سوالات تحقیق

سؤال اصلی - مقاومت در برابر مأمورین دولتی حین انجام وظیفه از دیدگاه فقه اهل بیت، فقه حنفی و حقوق افغانستان دارای چه شرایط، احکام و آثاری می‌باشد؟
سؤال‌های فرعی تحقیق:

۱ - واژه‌های مقاومت، دولت، مأمور دولت، وظیفه و دفاع مشروع در این تحقیق به چه معنا است؟

۲ - ارکان و شرایط جرم مقاومت در برابر مأمور دولت چیست؟

۳ - حکم مقاومت در برابر مأمور دولت اسلامی چیست؟

۴ - مقاومت در برابر مأمور دولت غیر اسلامی چه حکمی دارد؟

۵ - دفاع در مقابل مأمور دولت که از حدود وظیفه خود خارج شده باشد چه حکمی دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

✓ مقاومت عبارت است از حمله یا استادگی که با نوعی عملیات فیزیکی نسبت به مأمورین دولت که در حال انجام وظیفه هستند، صورت می‌گیرد بنابراین این مقاومت در این مسأله، شامل: ترک فعل یا مخالفت گفتاری نمی‌شود.

✓ از دیدگاه اسلام مقاومت و شورش علیه حکومت، به طور مطلق ممنوع نیست.

✓ مقاومت در برابر مأمور دولت اسلامی در محدوده اختیارات قانونی وی جرم محسوب می‌شود.

✓ مقاومت در برابر حکومت نا مشروع گاهی جرم می‌شود و گاهی با وجود شرایط از باب دفاع مشروع و امر به معروف و نهی از منکر واجب می‌شود.

سابقه و ضرورت انجام تحقیق

با بررسی‌های انجام شده در یافتیم که در کتب حقوقی بطور پراکنده مطالبی در این زمینه بیان شده است، و در منابع فقهی بطور کلی و منظم در این موضوع بحثی انجام نشده است، ولی در لابلاي موضوعات دیگری فقهی چون دفاع مشروع، دولت اسلامی، امنیت جامعه و... می‌توان حکم موضوع مزبور را بدست آورد، و باگشت و گذار در پایان نامه‌ها با یکی یا دو تا پایان نامه‌ای در این زمینه راجع به حقوق و قوانین جمهوری اسلامی ایران رو برو شدیم؛ ولی باتوجه به اهمیت موضوع و ارتباط مستقیم آن بانظم و امنیت عمومی در جامعه تحقیق بیشتر در فقه اهلیت و فقه حنفی و حقوق جمهوری اسلامی افغانستان در این زمینه احساس شد تا با بررسی بیشتر نکات مبهم در این خصوص واضح گردد، و به امید اینکه حاصل این تحقیق برای دستگاه قضا در رسیدگی به این نوع پرونده‌ها و پژوهش گران در این موضوع مفید باشد.

هدف تحقیق

- ۱- بررسی و تحلیل جرم مقاومت و شناخت عناصر آن به منظور جلوگیری از سوء استفاده مأمورین از این عنوان قانونی.
- ۲- بررسی مجازات بزهکارانی که در راه انجام وظیفه قانونی مأمورین، مانع ایجاد می‌کنند.
- ۳- بررسی دیدگاه فقه اهلیت و حنفی در اینکه مخالفت با چه دولتی جرم و مجازات دارد.
- ۴- بحث مقایسه جرم مقاومت بین فقه اهلیت و فقه حنفی و حقوق افغانستان.

روش تحقیق و ابزار گردآوری اطلاعات

روش تحقیق در این پایان نامه به صورت کاملاً کتابخانه ای است. به این معنی که مطالب بعد از مطالعه کتب و جزوات و سایر منابع به رشته‌ی تحریر درآمده است. این تحقیق بیشتر جنبه تئوری و نظری دارد به این صورت که با ارائه نظریات و تجزیه و تحلیل آن‌ها و استفاده از

روشهای توصیفی، تلاش می‌شود تا اطلاعات و داده‌هایی در رابطه با موضوع مورد پژوهش، جمع‌آوری گردد. سپس با بررسی، تجزیه، تحلیل و تبیین آن‌ها به حل سؤالات بحث می‌پردازیم.

فصل اول

مفاهیم و کلیات

این فصل در دو مبحث تقسیم شده است، ابتدا به بحث مفاهیم و تعاریف خواهیم پرداخت و سپس به بحث کلیات اشاره خواهیم نمود.

مبحث اول: مفاهیم

در این مبحث، مفاهیمی مانند مقاومت، دولت، وظیفه، مأمور دولت و دفاع مشروع در لغت و اصطلاح اجمالاً مورد بررسی قرار می‌گیرد.

گفتار اول: مقاومت

الف) مقاومت در لغت

واژه مقاومت برگرفته از «قام» به معنای به پا خاستن و برخاستن و نیز پایدار ماندن است. در لغت نامه دهخدا به معنای ایستادگی، برابری، مقابلی، پافشاری و پایداری آمده است.^۱

در فرهنگهای لغت عربی سه تا کاربرد برای این واژه آورده شده است:

۱ - قَاوَمَ: قَوَامًا و مقاومته: قام معه، ضاده،^۲ برضد آنان قیام کرد.

۲- قَاوَمَهُ فِي الْمُصَارَعَةِ: غَالِبَهُ: بر او چیره شد.

۳ - قَاوَمَهُ فِي حَاجَةٍ: قَاوَمَ مَعَهُ فِيهَا: در نیازی با او مجادله و محاجه کرد

این واژه بر وزن مفاعله و به معنای با کسی با هم برخاستن و یا با هم از جا بلند شدن و با کسی ضدیت کردن و ایستادگی و پایداری کردن است. بنابر این معنای غالب در واژه مقاومت، ایستادگی و مقاومت کردن در برابر چیزی است که توازن و تعادل را بر هم زده، خواه این عامل درونی باشد مانند امیال نفسانی یا بیرونی، مانند بیماری یا تجاوز و اشغالگری.

۱. علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۵۸ هـ.ش، ج ۴۵، ص ۸۸۹، لفظ مقاومت.

۲. لويس المعلوف، المنجد، بيروت، دارالمشرق، ۲۶، بی تا، یک جلدی، ص ۶۶۳.

۳. جمعی از محققین، المعجم الوسيط، مؤسسة الصادق للطباعة والنشر، بی جا، پنجم، ۱۴۲۶ هـ.ق، ج ۱ ص ۷۶۷.

۴. همان، ص ۷۶۸.

از معنای لغوی مقاومت چنین بر می آید که محدود به رویارویی در میدان جنگ نیست بلکه هر نوع پایداری در برابر عوامل برهم زننده تعادل و توازن را شامل می شود، بنابر این مقاومت، شامل پایداری در برابر هرگونه عامل بیرونی و درونی می شود.

ب) مقاومت در اصطلاح حقوقی

برای یافتن معنی کلمات و عبارات در اصطلاح حقوقی باید به سراغ دایره المعارفی برویم که آن‌ها را به صورت تخصصی تعریف نموده باشد. در این مورد به سراغ ترمینولوژی حقوقی می رویم. با جستجو در کتب ترمینولوژی حقوقی لفظ مقاومت را پیدا نکردیم، اما مقاومت در برابر مأمور اگر دارای شرایطی باشد که جرم محسوب شود، به عنوان لفظ تمرّد یاد می شود؛ و در قانون کیفری بعضی کشورها از جمله در قانون مجازات جمهوری اسلامی ایران از این واژه استفاده شده است.

در ترمینولوژی حقوقی واژه تمرّد چنین معنی شده است: «تمرّد: جزا- هرگونه حمله یا مقاومت که با اقدام عملی به طور تدریجی نسبت به مأموران دولت در حین انجام وظیفه آن‌ها به عمل آید تمرّد محسوب می شود»^۱ اما اگر مقاومت در برابر مأمور دولت دارای شرایطی دفاع مشروع باشد، تحت عنوان دفاع مشروع محسوب می شود.

در قانون جزای افغانستان مصوب ۱۳۵۵ آمده است: «هر گاه بر اثر مقاومت یا تجاوز شخص علیه موظف خدمات عامه ضرب یا جرح صورت گیرد. مرتکب حسب احوال به حبس متوسط یا جزای نقدی که از شصت هزار افغانی بیشتر نباشد، محکوم می گردد»^۲

مقاومت که در قانون جزا بیان شده است، با وجود شرایط آن، یک جرم عام یا ساده است. مقاومت می تواند حالت خاص یا مشدد داشته باشد؛ که مقاومتی است که در خصوص نظامیان به عمل می آید و در قانون عسکری افغانستان به آن اشاره شده است که بیان می دارد: «هرگاه اشخاص مندرج ماده چهارم این قانون از نزد شخصی که صلاحیت دستگیری وی را دارد، فرار و

۱. محمد جعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوقی، تهران، گنج دانش، چاپ سیزدهم، ۱۳۸۲، ص ۱۷۸.

۲. محمد حسین همتی، قانون جزاء و قانون اجرائات جزای، ملینا، چاپ اول، ۱۳۸۸ هـ ش، ماده ۲۹۲.

یا در مقابل آن مقاومت نماید، علاوه بر جزای جرم مرتکبه به جزای حبس از یک الی شش ماه نیز محکوم می‌گردد»^۱

گفتار دوم: دولت

الف) دولت در لغت

فیروز آبادی در باره معنای دولت می‌گوید: «دولت دگرگونی در زمان و دست به دست گشتن مال است»^۲ از آنجای که این لغت شناس بدون اینکه تعیین کند که این واژه به ضم دال است یا به فتح آن، معلوم می‌شود که هر دو (ضم دال و فتح آن) را به یک معنا دانسته است؛ زیرا هر دو معنای یاد شده را تفسیری برای «دولت» ذکر کرد است.

ابن منظور نیز با صراحت، دو صورت را در معنا یکسان دانسته، هر دو را به «دست به دست شدن مال و پیروزی در جنگ» تفسیر کرده است و به قولی اشاره کرده است که آن را با ضم «دال» در معنای نخست و با فتح آن، در معنای دوم به کار برده است.^۳

راغب اصفهانی^۴ و طریحی^۵ نیز سخنی همانند سخن ابن منظور گفته اند؛ اما جوهری در این مورد می‌نویسد: «دولت در جنگ پیروزی گروهی بر گروه دیگر است... و «دولت» باضم «دال» در باره مال است که در دست مردم جابجا می‌شود.»^۶ چنانچه ملاحظه می‌کنید در این تعریف، دو

۱. وزارت عدلیه جمهوری اسلامی افغانستان، قوانین جزای، بی جا، ۱۳۸۸، چاپ اول، ص ۶۴۴، ماده ۴۲

۲. محمد بن یعقوب فیروز آبادی، القاموس المحیط، دارالجلیل، بیروت، بی تا، ج ۳، ص ۳۸۸.

۳. جمال الدین محمد بن مکرم ابن منظور، ابو الفضل، لسان العرب، ۱۵ جلد، دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع - دار صادر، بیروت - لبنان، سوم، ۱۴۱۴ هـ ق، ج ۱۱، ص ۲۵۲.

۴. حسین بن محمد راغب اصفهانی، مفردات ألفاظ القرآن، در یک جلد، دار العلم - الدار الشامیة، لبنان - سوریه، اول، ۱۴۱۲ هـ ق، ص ۳۲۲.

۵. فخر الدین طریحی، مجمع البحرین، ۶ جلد، کتابفروشی مرتضوی، تهران - ایران، سوم، ۱۴۱۶ هـ ق، ج ۵، ص ۳۷۳.

۶. اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح - تاج اللغه و صحاح العربیة، ۶ جلد، دار العلم للملایین، بیروت - لبنان، اول، ۱۴۱۰ هـ ق، ج ۴، ص ۱۶۹۹.